Samfundet mennesket er d

Den landsforviste russiske Nobelpristager Joseph Brodsky er i live, bor i New York og har det mindre godt: Omvæltningerne i hans fædreland er uinteressante for ham som digter, og den judeo-kristne kultur er ved at blive afløst af den video-kristne.

— Jeg tror kulturen har toppet. Jeg tror spillet er ude for denne civilisation, siger Joseph Brodsky.
— Foto: Claus V. Jakobsen

Af Narcisa

— Hør nu her! Litteratur eller kunst er ikke erfaring og kunst. Kunst har sin egen dynamik, sin egen logik, sin egen historie og sin egen fremtid. Og den er slet ikke parallel til vores liv eller vores erfaringer. Kunsten er simpelthen sig selv, den har sit eget liv.

— Sidder De og siger, at kunst er upåvirket af, hvad der sker i verden?

— Dårlige kunstnere lader sig påvirke, gode kunstnere gør ikke! Lad mig give Dem et eksempel: Hvis erfaringen og omstændighederne påvirker menneskets tanker i den grad, De antyder, så sker der ingen forandringer. F.eks. ville Sovjetunionen aldrig have ændret sig på grund af omstændighederne. De prøvede jo på at kastrere befolkningen mentalt. Men det lykkedes ikke. Forandringerne kom jo.

— Hvordan har Deres digtning så ændret sig de sidste 25 år?

— Jeg tror egentlig ikke, den har ændret sig.

— Mener De virkelig, at Deres digte hverken har skiftet indhold eller form, siden De forlod Leningrad for 19 år siden?

— Altså når man starter sin karriere, tager man afsæt i hvad man selv har læst og er blevet påvirket af, hvad der er til at få fat i, hvad der er oppe i tiden. Men så udvikler man sit eget særpræg. Man prøver at komme væk fra omgivelserne, men så fjerner man sig også fra sit første særpræg, bevæger sig mere og mere. Man bliver et rumskib, et selvstyrende system. Tyngdekraften trækker nedad et stykke tid, ned mod affyringsbasen, men gradvist finder man sig selv, gradvist bliver man fanget af en ny tyngdekraft, udefter, ud i rent kosmos!

— Men er vi helt galt på den når vi læser Deres tidligere digte som kritiske mod samfundet?

ændret, i Sovjetunionen og i verden.

— Samfundet ændrer sig, mennesket gør ikke. Mennesket er det samme svin.

Arvesynden forsvinder ingen steder hen. Samfundet er ikke et begreb, samfundet er folket. Man kan leve under gode sociale forhold, eller man kan bo i en skraldespand. Samfundet bliver hverken godt eller dårligt af den grund!

— Jamen mange mennesker er dybt berørt over, hvad der er sket i Sovjetunionen de seneste år?

— Det er jeg da også. Der er meget friere forhold. Frygten for statens terror er blevet mindre. Det er et langt friere samfund. Samfundet er blevet bedre, men mennesket er ikke!

— Ville det ikke være fristende at bruge det, når De skriver?

— Jeg bruger det indimellem.

— Når De bruger det, hvad skriver De så om?

— Jeg kunne finde på at skrive et digt om f.eks. en kaffekande, eller en flue, eller en sommerfugl.

— Jamen De sagde jo lige, at De bruger det indimellem?

— Indimellem har jeg en hentydning til menneskelige forhold.

— Det er ikke særlig præcist.

Jeg tror ikke, De kan få det mere præcist. For litteratur, især lyrik, skaber sin egen sproglige virkelighed, der er uafhængig af verdens virkelighed. Det er en parallel til virkeligheden, eller det er et alternativ til virkeligheden. Sådan burde verden være, verden burde være sprogets virkelighed, poesiens virkelighed, verden burde være et digt. Når man læser, skabes poesien. Det øjeblik, man læser et digt, bliver man selv

Claus V. Jakobsen

Joseph Brodsky er æstetiker til fingerspidserne:

Hans halvfede, lysegrå hankat hedder, og lyder navnet, Mississippi.

— For en kat er det behageligt, at dens navn har mange s'er, og helst dobbelte. Mississippi er tilfreds med sit navn, påstår Brodsky.

Katten selv er tilsyneladende ligeglad. Under hele interviewet ligger den og halvsover på et par af Brodskys bukser, der er smidt hen i et hjørne af sofaen.

Lejligheden i New York-kvarteret Greenwich Village bærer præg af, at det er en arbejdende kunstner, der bor her:

Der er bøger overalt, i kælderen, i entreen og i stuen. Midt i stuen en trappestige af letmetal. Dens trin tjener som ekstra reolplads. På væggene et billede af hans mor og et stik fra det gamle Leningrad. Overalt tøj og fyldte askebægre. På skrivebordet bunker af papir, en gennemsigtig pop art-telefon, en kande kold kaffe og en skrivemaskine: Smith Corona, årgang cirka 1920. Ikke noget med computer.

Brodsky er iført forvasket Lacoste T-shirt, gamle terylenebukser og kondisko. Han er 50, men ser ældre ud, en eftervirkning af de 18 måneder han tilbragte i en arbejdslejr ved Ishavet, inden Bresjnev og Co. smed ham ud af Sovjetunionen i 1972.

Fyr løs, siger han uden at løfte blikket fra den postbunke, han er gået i gang med at åbne og sortere.

— Er det rigtigt, at De er i gang med at skrive en roman?

— Det er rent nonsens! Jeg hader prosa. Det har jeg slet ikke tålmodighed til. Forskellen mellem poesi og prosa er som forskellen mellem luftvåben og infanteri. Jeg er luftvåben!

— Det må være noget helt andet at være forfatter i 90'ernes New York, end det var i 60'ernes og 70'ernes Leningrad?

— Det er næsten det samme. Man sidder ved sin skrivemaskine, der er ikke den store forskel.

— Jamen samfundet her er helt anderledes, og situationen i verden er ændret?

ke om mit eget liv, eller om samfundslivet. Jeg skriver om noget helt, helt andet. Samfundslivet er højst det, der leverer materiale til mine tekster. Min erfaring, hvor jeg bor, hvordan jeg bor, hvem jeg bor sammen med, det påvirker mine tekster meget lidt. Forbindelsen mellem kunst og erfaring er revet i stykker. Hvis der havde været en forbindelse, ville vi have haft meget mere kunst mellem hænderne.

Man kan være øjenvidne til eksplosionen i Hiroshima, og man kan tilbringe 20 år i koncentrationslejre, uden at der kommer en eneste linie ud af det. Til gengæld kan man sidde en aften i en eller anden tilfældig bar og så bagefter gå hjem og skrive et længere digt. Kan De ikke forstå det, der er ingen direkte forbindelse mellem er-

Det var snarere en tendens i diktionen, i ordvalget, i intonationen, holdningen bag ordene. Det havde formentlig ikke så meget at gøre med holdningen til samfundet.

— Jamen vi opfatter nogle af Deres tidligere digte som kommentarer til forholdene i Rusland?

— Det er Jeres privilegium. I er læserne. Det er ikke min opgave at tolke digtene.

— Men De vil altså ikke selv gå så langt i tolkningen?

Jeg vil gå så langt som til at sige at jeg bestemt håber, der er lidt holdning mellem linierne.

— Hvis der er lidt holdning mellem linierne i de gamle digte, er det så en kritisk holdning De har droppet i dag?

— Hvorfor skulle jeg dog det?

— Fordi forholdene er digtere burde have den holdning?

— Digtere burde have den holdning. Lyrik er ikke en kunstart, der er beregnet til hverken modstand eller forsvar mod samfundet. Hvis en digter ønsker at gå til modstand, så kan han lige så godt tage det næste logiske skridt, nemlig at holde helt kæft!

— Vil det sige at de forfattere og digtere, der er dybt engagerede i samfundet, de spilder tiden?

— Ja, det er da noget af det dummeste, de kan gøre. Det, en digter skal engagere sig i, det er litteraturen, at skabe sin alternative virkelighed.

— Hvad mener De om kulturen generelt i verden?

— Den går i hundene. Samfundets kulturelle niveau falder temmelig dramatisk inden for alle områder. Mennesker læser mindre, forstår mindre, og er

Jeg blev sat, som et andet vilddyr

Jeg blev sat, som et andet vilddyr, bag et gitter,
brændte straf og tilnavn ind med et søm i barakken,
jeg har boet ved havet og spillet på rouletten
og spist fint med hvem pokker det nu var, i jakke.
Fra en gletchertinde så jeg den halve verden,
gik tre gange ned, blev to gange rimpet.
Jeg forlod det land, som havde givet mig næring.
En by kan befolkes med dem, som har glemt mig.
Jeg så stepperne, som husker hunnernes jamren,
klædte mig i tøj, som pøny var moderne,
såede rug og beklædte lader med tagpap,
drak vand, men også det, der var stærkere.
Jeg gav eskortens emailleøje indpas i mine drømme,
åd forvisningens brød, til den sidste krumme.
Alle strubens lyde tillod jeg, pånær en stønnen,
jeg begyndte at hviske. Nu er de fyrre rundet.
Og livet? Det har forekommet langt, i grunden.
Kun med sorgen føler jeg mig solidarisk.
Men så længe jeg ikke har jord i munden,
skal der kun lyde tak, og intet andet fra den.

Skrevet 24. maj 1980, Brodskys 40 års fødselsdag

Oversættelse: Mette Dalsgaard

ændrer sig det samme svin

mindre interesserede i kultur end f.eks. for 20 år siden.

— Mener De amerikanerne?

— Nej, alle. Tag f.eks. boghandlerne. Da jeg flyttede her til Greenwich Village for 14 år siden var der en boghandel i hver husblok. Kvarteret var kendt for sine boghandler. Nu er det virkelig svært at finde dem, man skal bruge lanterne midt på dagen for at finde dem. De er afløst af bladkiosker pladeforretninger, modebutikker, videoshops. Den judeokristne kultur er ved at blive afløst af den video-kristne!

— De lyder meget pessimistisk...

De kan tolke det, som De vil, pessimistisk eller optimistisk. Men jeg tror kulturen har toppet. Jeg tror spillet er ude for denne civilisation.

— Og Deres egne digte bliver i stigende grad monotone, hvorfor det?

— De bliver mindre skingre, mere som lyden af tiden der går.

— Mere skæbnesvangre?

— Nej, nej, mindre skæbnesvangre, de er monotone som tiden er det. Den siger tik tak, tik tak, tik tak, tik tak, tik tak ...

— Udtrykker det mere, end hvis det var livligt og dynamisk?

— Jeg kan lide monotoni. For mange år siden læste jeg en græsk digter fra det tredje eller fjerde århundrede før Kristus. Han skrev at man en gang i sit liv skal prøve at imitere tiden der går, man skal ikke være skinger, man skal ikke være hysterisk, uanset hvad der sker med én. Og så tilføjede han: Hvis det mislykkes for dig mens du lever, så er det ikke noget problem. For når du er død, så ligner du tiden der går. Jeg prøver simpelthen på at imitere tiden på papir. Det er den ambition jeg har, tror jeg.

— Hvornår var De sidst i Rusland?

— Den 4. juni 1972, den dag, de smed mig ud af Sovjetunionen. For 19 år siden.

— Har De ikke været der siden?

— Nej.

— Hvorfor?

— Jeg er ikke et pendul. Heller ikke en boomerang.

— Er De ikke fristet, efter omvæltningerne?

— Ikke meget.

— De er måske bange for at konfrontere Dem med noget der?

— Jeg er ikke bange for at konfrontere noget som helst, bortset fra offentlig entusiasme.

— Men har de ingen venner derovre?

— De har allesammen besøgt mig herovre.

— Savner De ikke noget?

— Jeg savner noget, men jeg vil hellere savne det, end have det.

— Har De planer om at besøge Rusland igen?

— Det har jeg ingen planer om!

(tænkepause).

— Det har jeg ingen planer om lige nu.

Joseph Brodskij

blev født af jødiske forældre i Leningrad den 24. maj 1940. Faderen var pressefotograf og moderen oversætter.

Efter folkeskole og erhvervsarbejde begyndte han som 16-årig på egen hånd at læse filosofi, religionshistorie og litteratur. Samtidig skrev han digte, der blev læst op på hemmelige, private møder.

I 1964 blev han idømt fem års strafarbejde for at udgive sig for digter. Ifølge retten og den sovjetiske presse var han 'en pseudo-litterær snylter', og hans digte var 'sygelig, dekadent og pornografisk smørelse'.

Den litterære retssag var den første efter Stalintiden og vakte international opsigt, og Brodsky blev løsladt efter halvandet år i arbejdslejren, formentlig på grund af internationalt pres.

Tilbage i Leningrad fortsatte han med at skrive digte, der irriterede myndighederne. Efter et par kortere fængselsophold blev han helt usædvanligt udvist af Sovjetunionen i 1972.

I dag er Brodsky amerikansk statsborger, tilknyttet flere af USAs universiteter, og medlem af Det amerikanske Akademi for Videnskab og Kunst.

I 1987 fik han Nobelprisen i litteratur.

På dansk foreligger kun 'Erindringer fra Leningrad', 1988, og 'Udvalgte Digte', 1989, begge Lindhardt & Ringhof.
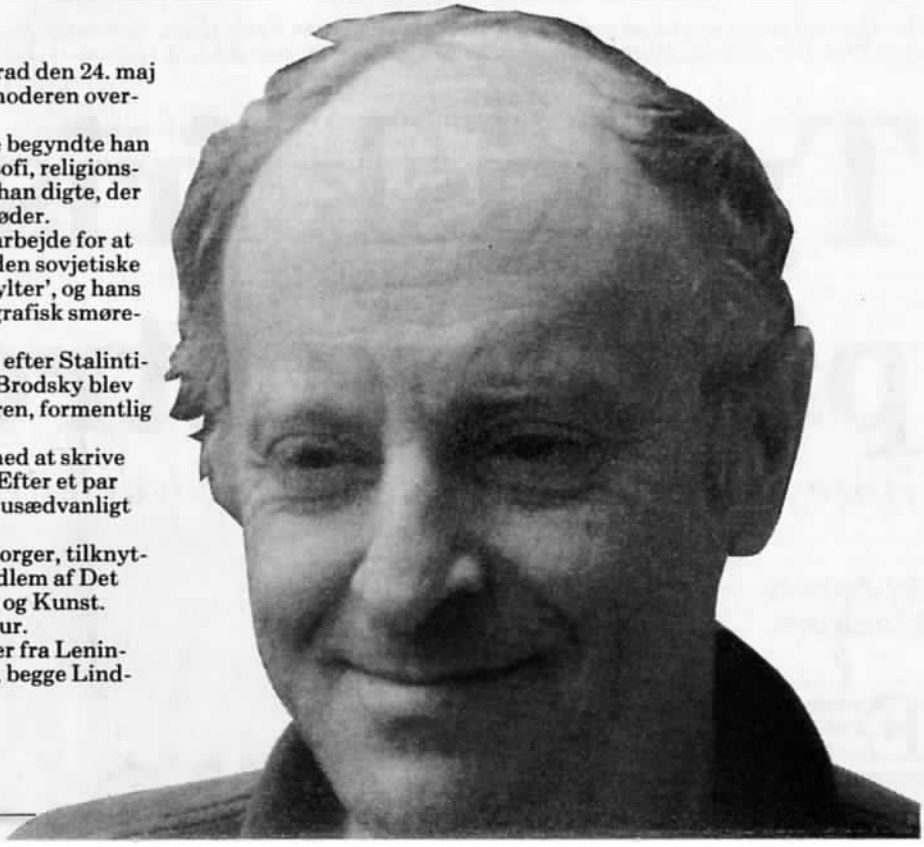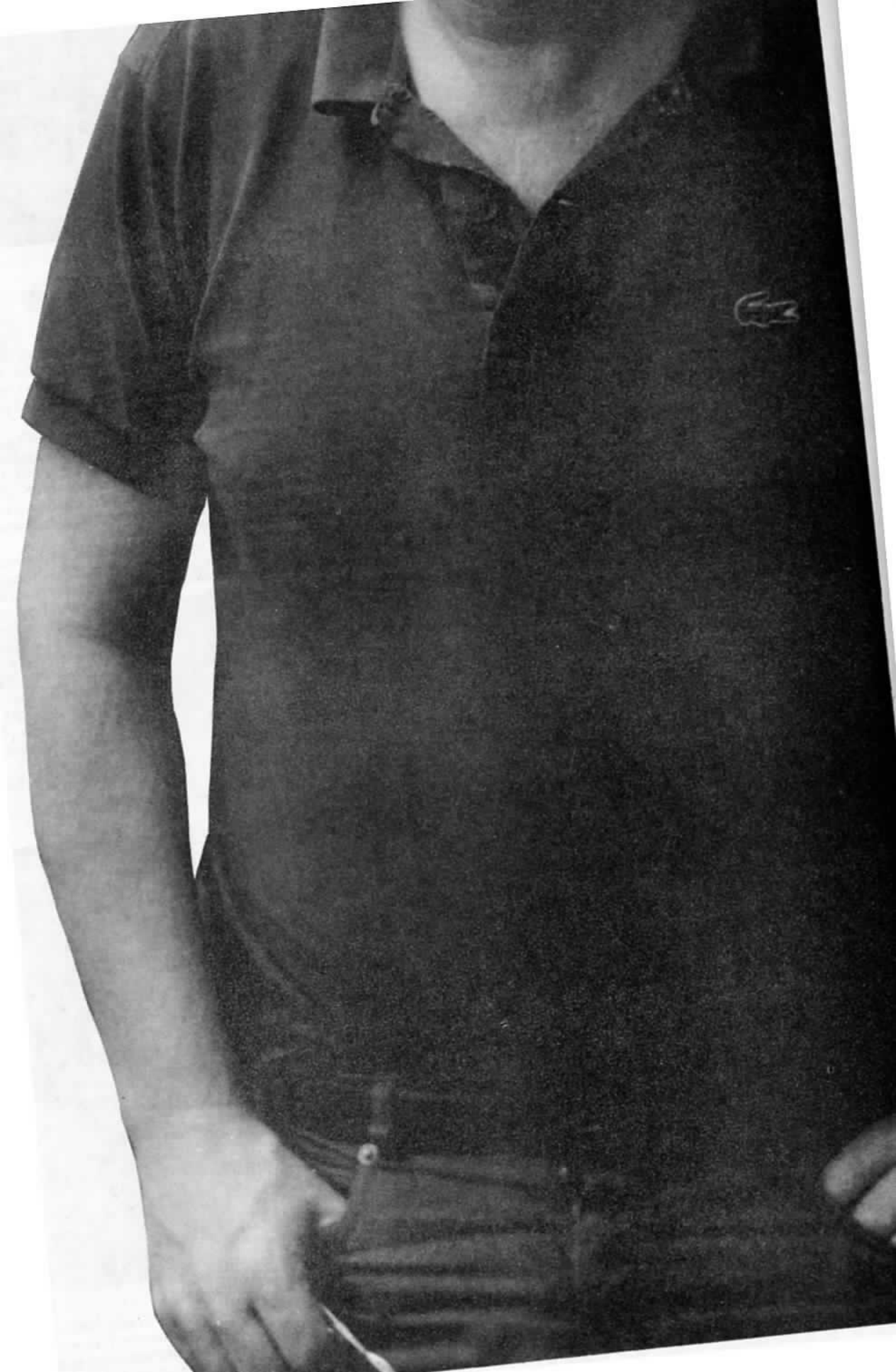
— Foto: Claus V. Jakobsen